

YİNE İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİ ÜZERİNE

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Bu konuda söylediklerim ve yazdıklarım üzerine eleştiriler görülmeye başladı. Bir yönün uygun ya da uygun olmayışına, artık, günümüzde kişisel kararlar değil; bilimsel gerçekler ve uygulamalar karar verir. Bunların birbiriyle uyumlu olması gerekir. Benim söylediklerim ve yazdıklarım da bunların birer sonucudur. Bu konuda kendi öznel duygu ve düşüncelerimizin yeri yoktur. Olsa olsa, yine bu inceleme ve uygulamalara dayanarak, yaptığımız yorumlarımız ve değerlendirmelerimiz olabilir. Önce bunun bilinmesi gerekir.

Eğitim biliminin ilkokuma ve yazma öğretimi gibi çok önemli bir sorunu ile ilgili olarak kimseden bir alıp vereceğimiz olamaz. Hiçbir programın arkasına da gizlendiğimiz yoktur. Bunun dersini yıllarca vermiş bir kimse ve eğitim tarihi yazarı olarak olanı biteni olduğu gibi göstermek ve değerlendirmek, bana düşen mesleki bir ödevdir. İşin acı ya da garip yönü de benim söylediğim gibi, bu konuda "sözcük"ten hareket ederek; fakat, hemen çözümlenme ve bireşime geçmek suretiyle yaptıkları uygulamadan aldıkları olumlu sonuçla beni eleştirmek istemeleridir. Bu "olumlu" sonucu "daha olumlu" bir hale getirmeyi düşünmeden. Biz, bunun için söyleyip yazıyoruz.

Her konuşmada, her yazmada, bu sorunla ilgili herşey anlatılamıyor.

Bu eleştirilere bir yanıt olarak:

20.12.1996 tarihinde Ankara'da Başkent Öğretmen Evi'nde Bolu-Abant İzzet Baysal Üniversitesi ile Çağdaş Eğitim dergisinin birlikte düzenlediği "Eğitimde Yansımalar Toplantısı"nda yaptığım konuşmanın "İlkokuma ve Yazma Öğretimi" ile ilgili olan ikinci kısmını ve ekini sayın meslektaşlarıma sunuyorum. Bu bildiririm, ekiyle birlikte, herhalde ilkokuma ve yazma öğretiminde "sözcük" ya da "cümle", yahut "çözümleme" yöntemine niçin gerek olduğunu daha iyi anlaşılmasına yardım edecektir.

2. Konuşma:

Sayın başkan, değerli arkadaşlar,

1. konuşmamda ileri sürdüğüm görüş ve düşüncelerle ilgili bir soru sorulmadığına göre, bu görüş ve düşünceler üzerinde durulabileceği izlenimini edindim. Teşekkür ederim. Şimdi de hiç planımda olmayan iki husus üzerinde duracağım.

Sabahki oturumda sayın müsteşarımız, ele aldığım eğitim sorunu açısından iki şey üzerinde durdu. Birincisi İstanbul'da bir vakıf aracılığıyla yürütülen bir projeden söz etti. Bu proje, ilk okuma ve yazma öğretiminde gazetelerin yazdığına göre-sözcük ya da cümle yöntemi yerine, harften başlanmasına yöneliktir.

Cumhuriyetten önce kullanılan harf "ses"ten başlayarak ilk okuma ve yazma öğretimi 1926 programı ile yasaklanmıştır. Çünkü, bu yöntemle, "anlama" nüfuz etmeden birçok hecelemeyle, "okuma" yerine "seslendirme" yapılıyordu. 1926 programı ile, hangi şekilde olursa olsun, heceleme ile sonuçlanan bütün yöntemler yasaklanmıştır. Buna yeniden dönülebilir mi?

Bu programda sözcük yöntemi, 1936'da da cümle yöntemi kabul edilmiştir. (Sözcük yöntemi, aslında, 1924 programı ile resmen kullanılmaya başlamıştır.)

Bilimsel araştırma her zaman yapılabilir; ama, ben bunun, sonucunu beklemeye gerek olmadığı ve hele buna ümit bağlanmaması gerektiği kanısındayım. Çünkü bu konu, hem dünyada, hem de bizde bundan 75 yıl önce çözümlenmiştir.

İlk okuma ve yazma öğretiminde sözcük ya da cümle yöntemi kullanmanın başlıca iki nedeni vardır: Birincisi; psikolojik yöndür ki, çocuğun "toptan algılama" yetisine sahip olmasıdır. Diğeri de okuma sırasında gözün

yaptığı hareketlerdir. Birincisi psikolojik, ikincisi de fizik ya da fizyolojik olaylardır. İkincisi gelişmiş fotoğraf makineleri ile matematiksel olarak saptanmıştır. Bir ölçümün sonucudur. Kaldı ki, 70 yıldır yapılan uygulamalar, bu bilimsel verilerin ne kadar doğru olduğunu kanıtlamıştır. Sözcük ya da cümle yönteminin yanlış kullanılması sonucu ortaya çıkan bir iki sakıncaya bakarak, yeni yöntem arayışlarına daha doğrusu eski yöntem anlayışına girmenin gerekli olmadığını düşünüyorum. Okuma sırasında gözümüzün yaptığı hareketleri dünkü fotoğraf makinesi başka, bugünkü fotoğraf makinesi başka ni çekecek? Psikolojik etkeni bir tarafa bıraksak bile, fotoğraf makinesinin çektiklerini, bunun verdiği sonuçları görmezlikten gelebilir miyiz?

Bu konu artık noktalanmalıdır. A.Ü. Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER)'nin bir iki yıldır düzenlediği "Uluslararası Anadili Öğretimi Sempozyumları"nın hepsine katıldım. Dünya ülkelerinin "alfabe" kitaplarının hemen hepsini gördüm. Ortaasya'daki Türk Cumhuriyetleri dışında olanların hepsi, sözcük ya da cümle yöntemi ile ilk okuma ve yazma öğretimine başlıyorlar. Bunlarda da sözcük var; ama, kendilerini harf endişesinden kurtarabilmiş değiller. Bizim İkinci Meşrutiyet dönemindeki durumumuz gibi. Bu sempozyumda gördüğümüze göre, ilk okuma ve yazma öğretimine sözcük ya da cümle yöntemi ile başlanıyor.

Bu kısıtlı zaman içinde burada bu konunun ayrıntısına girmek olanaksızdır. Ayrıca, bu konuda yazılmış düzinelerle kitap var. Ama en iyisi, yayımlanmaya giderken, bu konuda vaktiyle eğitimcimiz İhsan Sungu'nun yazdığı güzel bir yazıyı bugünkü Türkçeye çevirerek bildiriye ekleyeceğim.

Sayın müsteşarın belirttiği diğer husus da Amerika'da II. sınıfa geldiği halde, çocuğun okuma ve yazma becerisini gereği gibi öğrenemediğidir. Bu da bir sorundur. Bunun nedeni çok çeşitli olabilir; fakat, bunda, yöntemine uygun olarak yapılmayan bir ilk okuma ve yazma öğretiminin etkisi vardır, sanıyorum. Eğer, orada, bir ara bizde olduğu gibi- ("Susam Sokağı"ndaki gibi harf) yöntemi ile okuma ve yazma öğretimi yapılıyorsa (ki, ben, bunun bi-

limsel bir kurumda yapıldığını sanmıyorum, olsa olsa, özel televizyonların girişimi ile yapılan bir uygulamadır.) sonucunun bu olacağı açıktır. Biz işte, cümle yöntemini bunun için savunuyoruz. Cümle yönteminde, çocuk, daha ilk günden itibaren gördüğü bir sözcüğü normal olarak (hecelemeden) okuyabilir bir hale gelir. "Şekil" ile "içerik" yani "yazı şekli" ile o şeklin ifade ettiği "kavramı" zihninde birleştirir. Böylece "okuma" eylemi oluşur.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar,

Son olarak, bu seçkin topluluğa arz etmek istediğim bir husus daha var. O da ilk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan iki yöntemin adıdır. **Gittiğim her bilimsel toplantıda ve bazı yazılarda harften başlama yöntemine "tümevarım", sözcük ya da cümleden başlama yöntemine de "tündengelim" deniyor. Bu yanlıştır. Bilimsel toplantılarda hiç yapılmaması gereken bir yanlıştır.**

Tümevarım ve tündengelim, zihin çalışmasıyla ilgili birer zihin yöntemidir. Mantık derslerinde bu açıklanır. İlkokuma ve yazma öğretiminde kullanılan yöntemlerle bunların hiçbir ilgisi yoktur. Kavramlara ulaşılmasında ve kuralların saptanmasında kısaca "bilgilere" ve "kurallara" ulaşılmasında bu yöntemlerden yararlanılır.

Öte taraftan, ilk okuma ve yazma öğretiminde sözcük ya da cümleden başlama yöntemine "çözümleme" (tahlil, analiz), harften başlama yöntemine de "bireşim" (terkip, sentez) yöntemleri de denir. Bunları birbirine karıştırmamak gerekir.

Şunu da belirtmeliyim ki, **her iki yöntemle de ilk okuma ve yazma öğretilir; önemli olan, çocuğa, daha daha sağlıklı, daha anlamlı ve daha hızlı bir okuma becerisi kazandırmaktır. Cümle yöntemi bunu sağlıyor.** Bir anlamda çocuk hecelemeden, normal yani anlamlı okumayı öğreniyor. Bunu, anaokulunda öğretmenin de anlamı yoktur. Anaokulunun görevi de bu değildir. Çocuk, ilkokula gittiği zaman ilk okuma ve yazmayı yöntemince öğrenmelidir.

Bunları çok söyledim ve çok yazdım. Seçkin topluluğunuz önünde bir kez daha belirtmek istedim.

Teşekkür ederim.